

**Рекомендації
для громад щодо
формування і реалізації
планів відновлення з
урахуванням рівних прав
та можливостей жінок і
чоловіків**

Вступ

«Гендерне бачення відновлення України передбачає, що всі можливості, заклади, послуги, ресурси відкриті для всіх людей (дівчат і хлопців, жінок і чоловіків), і стереотипи щодо жінок і чоловіків не визначають суспільні ролі та очікування (гендерна інклюзія).»¹

Відновлена Україна має прагнути відновленого вигляду, над формуванням якого маємо працювати вже зараз. Наші міста і села, місця роботи і відпочинку мають втілити наші найкращі мрії. Часто можна чути, що зараз людям не до високих мрій, бо кожен день несе нові випробування і страждання і може бути останнім. Проте високі мрії не втілюються одномоментно, їх треба готувати, і певні кроки робити вже зараз. Громадська інфраструктура має бути доступною для всіх людей незалежно від того, які можливості пересування, орієнтування вони мають, незалежно від їхніх можливостей протистояти тим чи іншим ризикам, бар'єрам, труднощам, створити сприятливі умови для збереження та розвитку місцевої економіки, невеликих крамничок, малого бізнесу, а також для місцевих ініціатив, таких як материнські центри або «академії сусідства».

В цих рекомендаціях ми поміємо разом і поміркуюємо разом, як втілити мрії.

Разом розберемося, що означає гендерний підхід, і як він виглядатиме на вулиці, в парку відпочинку, в нових закладах освіти, медицини тощо.

В цілому гендерний підхід має поєднати питання безпеки, доступності і комфорту для всіх категорій осіб. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року не лише визначив Стратегічну ціль №2 «Створення гендерно чутливої системи ідентифікації безпекових викликів, запобігання таким викликам, реагування на них», а і визначив конкретні кроки для її досягнення.

Завдання 15 передбачає проведення аудиту безпеки територій, а завдання 19 затверджує включення питань аудиту безпеки територій до освітніх програм суб'єктів реагування на безпекові виклики, насильство за ознакою статі та насильство, пов'язане з конфліктом.

Завдання 15, захід 2

---

¹ <https://wicc.net.ua/post/genderne-bachennya-vidnovlennya-ukrayiny>

урахування гендерного та інклюзивного підходу під час планування, будівництва та переобладнання споруд цивільного захисту, в тому числі шляхом проведення аудиту безпеки територій територіальних громад, перевірки та/або облаштування укриттів, у тому числі у закладах освіти, пристосованих також для маломобільних груп населення.

Завдання 19

Включення питань аудиту безпеки територій до освітніх програм суб'єктів реагування на безпекові виклики, насильство за ознакою статі та насильство, пов'язане з конфліктом.

Захід 19 завдання 1

Організація для фахівців із соціальної роботи, фахівців мобільних бригад соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, працівників притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, студентів закладів вищої освіти освітніх заходів (тренінгів, семінарів) з вивчення методики проведення аудиту безпеки територій на місцевому рівні.

Тепер аудит безпеки територій є частиною державної політики, що має всі передумови зробити його результати засадами політики на місцевому та національному рівнях. Практика його застосування в Україні має тривалу історію з 2011 року. Детальніше з цією історією ви можете ознайомитися за цим посиланням (https://wicc.net.ua/media/ABT_metod.pdf).

Участь в процесі підготовки планів відновлення України стимулювала нас розробити різні інструментарій, яким можуть користуватися всі, хто розробляють плани (<https://wicc.net.ua/post/kontrol-nyy-spysok-dlya-analizu-planiv-vidnovlennya>). Ми провели аналіз кількох наявних планів відновлення і зрозуміли, що на рівні громади необхідні додаткові інструменти і рекомендації.

Розділи звертаються до таких тем:

- Оцінка впливу проєктних рішень на рівність між жінками та чоловіками
- Елементи гендерної чутливості будівель та об'єктів
- Елементи гендерної чутливості просторового планування (інфраструктура)
- Критерії оцінки аудиту безпеки і комфорту, рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій

населення залежно від їхніх гендерних ролей без стереотипів і упереджень

Це неповний перелік того, що ми бачимо як необхідна складова планів відновлення.

Ми готуємо рекомендації про гендерні елементи формування людського виміру відновлення. Це значно складніша частина процесу відновлення, тому ми маємо до неї готуватися вже зараз.

Робота над рекомендаціями стала можливою, окрім команди ІКЖЦ, завдяки підтримці Європейського Союзу в рамках проекту «Мережа гендерних аналітичних центрів: посилення спроможності задля розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та сфокусованих комунікацій щодо політик», що впроваджується Українським Жіночим Фондом. Відповідальність за зміст інформації несе Громадська організація «Інформаційно-консультативний жіночий центр». Інформація, що представлена у виданні, не завжди відображає погляди ЄС і УЖФ.

Ваші коментарі, питання і побажання ми чекаємо на адресу info@wicc.net.ua

Оцінка впливу проєктних рішень на рівність між жінками та чоловіками

При підготовці проєктної документації врахування гендерної складової має відбуватися на всіх етапах. Воно передбачає: рівне залучення чоловіків та жінок на усіх етапах проєкту, як під час обговорення, так і під час затвердження завдання на проєктування; в процесі проєктування та розробки проєктних рішень, та в рамках спілкування з громадськістю, тощо; гендерний аналіз складових документації на усіх етапах.

При проєктуванні об'єктів, зокрема, необхідно враховувати такі елементи аналізу:

- Безпека від потенційних насильницьких дій і впливів проєктних рішень, які можуть мати різні наслідки залежно від гендерних ролей;
- Доступ різних категорій населення, можливості яких потребують додаткових умов для його (доступу) забезпечення;
- Забезпечення рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій населення залежно від їхніх гендерних ролей без стереотипів і упереджень.

При розробці проєктної документації для проєкту необхідно звернути увагу на розділи, де можуть мати місце різні гендерні елементи:

- Озеленення території та благоустрій, облаштування ігрової зони.
- Аналіз планування існуючої будівлі та перепланування.
- Дизайн інтер'єру, включаючи вибір матеріалів, обробки, меблів, освітлення та інших елементів інтер'єру.
- Проєктування систем безпеки, включаючи контроль доступу.
- Генеральний план.
- Архітектурні рішення.
- Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони).

Контрольні списки питань, на які необхідно дати відповіді для врахування гендерної складової, дають можливість перевірити прийнятність архітектурних, конструкторських і технологічних рішень на всіх етапах проєктування, будівництва і підготовки до експлуатації.

Елементи гендерної чутливості будівель та об'єктів

Загальні аспекти, які вже переважно враховуються в об'єктах відновлення, містять принцип «Build Back Better» (BBB), доступність для маломобільних груп населення (МГН) та певні аспекти безпеки. Ці кроки обумовлені як загальними принципами відбудови (BBB), так і загальним державним підходом (ДБН В.1.2-9:2021 БЕЗПЕКА І ДОСТУПНІСТЬ ПІД ЧАС ЕКСПЛУАТАЦІЇ).

- Принцип «Build Back Better» («Відбудувати краще, ніж було»), який передбачає не просто відновлення зруйнованого, а вдосконалення при покращенні стійкості, резилієнтності та якості життя після війни.
- Принцип доступності для МГН, що дає можливість користуватися цими конструктивними особливостями особам з сімейними обов'язками, які можуть потрапляти, за потреби, до всіх будівель з дитячими візочками.
- Паркани навколо об'єктів сприяє безпеці тих, хто знаходяться на їх території, від кримінальних ризиків, тварин та інших небезпек, пов'язаних із несанкціонованим проникненням.

Планування закладів освіти, медицини, соціального захисту має передбачати, зокрема, такі фактори і критерії з урахуванням гендерного підходу

- Врахування, за можливості, відкритість поля огляду для забезпечення безпеки. Небезпека може підсилюватися гострими кутами, довгими стінами, кущами та іншими перешкодами. Територія навчального закладу зазвичай доволі велика, тому є сенс встановлення відеоспостереження, особливо якщо навчальний заклад знаходиться поблизу об'єктів підвищеної небезпеки (вокзалів, залізниці, автомобільної траси, промислових об'єктів тощо). Необхідне проведення консультацій для оптимального розміщення виходу і виїзду з території закладів з урахуванням розміщення згаданих об'єктів і уникнення технічних та кримінальних небезпек внаслідок розміщення.
- Планування засобів доступності МГН таким чином, щоби вони не обмежували участь згаданих груп у соціальних та інших заходах. Якщо ці заходи відбуватимуться біля центрального входу, в атриумі,

стадіони, спортивному залі тощо, то і відповідні технічні засоби та пристосування мають бути розміщені для організації доступу.

- Надання можливості кращого орієнтування у знаходженні об'єктів тим, хто не проживають в цій місцевості чи не знають, де об'єкти знаходяться. Це можна вирішити за рахунок розміщення адреси чи номеру будівлі на стінах об'єкту чи елементах огорожування. Це також підвищує доступність для осіб зі слабким зором та має естетичну привабливість. Якщо приміщення знаходиться в глибині майданчика та частково закривається зеленими насадженнями, то позначення адреси та назви закладу можна розмістити у вигляді малих архітектурних форм перед входом (входами, якщо їх кілька).
- Планування місць для тимчасового розміщення дитячих колясок, велосипедів, гіроскутерів, тощо, а також організація навісів та чи покриття для захисту їх від дощу і снігу.
- В проектуванні і оформленні рівною мірою відображення можливих інтересів і захоплення різних дітей, зокрема, хлопців і дівчат, різних вікових категорій, МГН, тощо в зонах відпочинку, гри та навчання, дизайні інтер'єру, оздобленні.
- Розміщення санітарних вузлів у приміщенні у випадку, коли до перебудови вони розташовувалися на вулиці.
- Розміщення в санвузлах кабінки з біде.

Елементи гендерної чутливості просторового планування (інфраструктура)

Концепція просторового планування є дуже актуальною в умовах відновлення України. Це міждисциплінарна галузь інженерних і соціальних наук, яка займається просторовим розташуванням і розвитком умов життя, роботи та середовища на широкому діапазоні просторових рівнів. Гендерна складова просторового планування має елементи подібні до тих, що згадувалися в розрізі планування закладів освіти, медицини, соціального захисту. Проте є й інші елементи.

- Врахування, за можливості, відкритості поля огляду для забезпечення безпеки. Небезпека може підсилюватися гострими кутами, довгими стінами, кущами та іншими перешкодами. Необхідно розглядати можливість встановлення відеоспостереження у місцях, де така необхідність обґрунтована криміногенною чи іншою небезпекою.
- Надання можливості кращого орієнтування у знаходженні об'єктів тим, хто не проживають в цій місцевості чи не знають, де об'єкти знаходяться. Це можна вирішити за рахунок розміщення адреси чи номеру будівлі на стінах об'єкту чи елементах огорожування. Це також підвищує доступність для осіб зі слабким зором та має естетичну привабливість.
- Передбачення вказівників для пішоходів на всіх перехрестях, після мостів та в інших місцях (безлюдних, підвищеної небезпеки та інших).
- Передбачення встановлення тривожних кнопок (на мостах, в місцях відсутності забудови та інших, де у випадку небезпеки відсутні інші можливості викликати та отримати допомогу, зокрема, у темну пору доби).
- З урахуванням кліматичних змін необхідно передбачити встановлення фонтанчиків питної води на площах, у місцях масового відпочинку тощо.
- Розміщення зелених насаджень з метою створення «ланцюжків зелених затінок».

Облаштування водогону і каналізації потребує врахування таких аспектів:

- Врахування, за можливості, охоплення водопостачанням 100% населення. Часто ті, хто не мають доступу до водопостачання,

належать до вразливих верств населення, серед яких висока частка жінок, зокрема, старшого віку.

- Залучення до обговорення потреби підключення до каналізаційного колектору і жінок, і чоловіків.
- Передбачення освітлення у місцях розташування бюветів чистої води (ротонд).

Планування сміттєзбирання також має свої додаткові вимоги:

- Врахування при зборі сміття як подворовий збір, так і розміщення контейнерів.

Гендерні елементи просторового планування

Аудит безпеки територій вже багато років допомагає аналізувати і вносити гендерні елементи у просторове планування. Ми оновили його інструментарій для того, щоби це був аудит безпеки і комфорту територій відновлення.

Критерії оцінки аудиту безпеки і комфорту, рівного доступу до можливостей і рівноцінності результатів для різних категорій населення залежно від їхніх гендерних ролей без стереотипів і упереджень

Планування

1. Врахована відкритість поля огляду за рахунок зменшення гострих кутів споруд, довгих стін, кущів та інших перешкод огляду.
2. Встановлене відеоспостереження
3. Оптимальне розміщення виходу і виїзду з території об'єктів з урахуванням розміщення об'єктів підвищеної небезпеки, технічних та кримінальних небезпек внаслідок розміщення.
4. Засоби доступності МГН передбачені таким чином, що вони не обмежують участь згаданих груп у соціальних та інших заходах (якщо ці заходи відбуватимуться біля центрального входу, в атріумі, стадіоні, спортивному залі тощо, то відповідні технічні засоби та пристосування розміщені для організації доступу).
5. Є можливість кращого орієнтування у знаходженні об'єктів тим, хто не проживають в цій місцевості чи не знають, де об'єкти знаходяться за рахунок розміщення адреси чи номеру будівлі на стінах об'єкту чи елементах огорожування.
6. Приміщення, яке знаходиться в глибині майданчика та частково закривається зеленими насадженнями, позначено (адреса та назва закладу) у вигляді малих архітектурних форм перед входом (входами, якщо їх кілька).
7. Заплановані місця для тимчасового розміщення дитячих колясок, велосипедів, гіроскутерів, тощо, а також організація навісів та чи покриття для захисту їх від дощу і снігу.
8. В проектуванні і оформленні рівною мірою відображені можливі інтереси і захоплення різних дітей, зокрема, хлопців і дівчат, різних вікових категорій, МГН, тощо в зонах відпочинку, гри та навчання, дизайні інтер'єру, оздобленні.
9. Санітарні вузлів розміщені у приміщенні у випадку, коли до перебудови вони розташовувалися на вулиці.
10. Передбачені вказівники для пішоходів на всіх перехрестях, після мостів та в інших місцях (безлюдних, підвищеної небезпеки та інших)
11. Передбачені тривожні кнопки (на мостах, в місцях відсутності забудови та інших, де у випадку небезпеки відсутні інші можливості викликати та отримати допомогу, зокрема, у темну пору доби).
12. З урахуванням кліматичних змін передбачені фонтанчики питної води на площах, у місцях масового відпочинку тощо.
13. Зелені насадження розміщені з метою створення «ланцюжків зелених затінок».
14. Передбачене освітлення у місцях розташування бюветів чистої води (ротонд).

15. Врахувані при зборі сміття як подворовий збір, так і розміщення контейнерів.
16. Передбачені “особливо безпечні місця для паркування” (Для: Автостоянка)
17. Біля кожного виходу передбачені вказівники найближчих вулиць та об'єктів (державних установ, медичних закладів та інших, що можуть представляти суспільний інтерес) (Для Вокзал Медичний заклад Торговий центр)

Доступність

1. Безпечний і зручний доступ до об'єкта людям для маломобільних груп населення (МГН) (на колісних кріслах чи зі спеціальними потребами руху (милиці, тростини тощо))
2. Доступ для осіб з дітьми на візочках, з валізами на колесах тощо
3. Оголошення і вказівники знаходяться на висоті, прийнятній для всіх груп людей
4. Наявні сходи обладнані справними й безпечними перилами
5. Є можливість підйому/спуску/доступу особи на ношах або габаритних вантажів
6. Є можливість вільного проїзду до об'єкту пожежних машин, машин швидкої допомоги тощо
7. Вказівники доступні людям з проблемами зору (шрифтом Брайля, тощо)
8. Позначки враховують різні спроможності людей сприймати інформацію (порушення зору, слуху)
9. Є індикатори, що позначають сходи, високий бордюр тощо для людей із вадами зору

Освітлення

1. Всі місця навколо освітлені
2. Освітлення має оптимальний рівень (не занадто яскраве чи тьмяне)
3. Освітленням покрита вся територія об'єкту
4. Дорожні знаки та вказівники освітлені
5. Тінь від дерев та кущів дає можливість безперешкодно освітлювати територію навколо
6. Добре освітлені тротуари і пішохідна зона
7. Режим вмикання і вимикання світла відповідає світловому дню
8. Наявні прилади освітлення не пошкоджені і знаходяться в робочому стані
9. Освітлення працює на рух
10. Освітлення здійснюється через сонячні панелі
11. Є світловідбивальні елементи, які у разі відключення електроенергії допомагають знайти вхід у приміщення
12. Інформаційні дошки освітлені
13. Освітлено доступ до окремих необхідних елементів, приладів тощо

14. На випадок відключення електроенергії наявні прилади для освітлення, що працюють від альтернативних джерел

Вказівники

1. Вказівники з назвами вулиць, напрямками руху тощо дають можливість людині, не обізнаній з місцевістю, знайти необхідний напрям та чи об'єкт
2. На вказівниках достатньо великі і зрозумілі літери
3. Є вказівники з інформацією щодо розміщення найближчих служб допомоги (поліція, лікарня)
4. Вказівники зрозумілі тим, хто не знають українську мову та чи кириличний алфавіт
5. Людина з порушенням зору може розгледіти вказівник
6. Вказівники добре проглядаються і не закриті рекламними щитами, рослинами тощо
7. На перехрестях є вказівники з напрямками до історичних і культурних об'єктів (за їх наявністю неподалік)
8. Наявні вказівники до найближчих зупинок громадського транспорту (Для: Автостоянка Вокзал Готель Медичний заклад)

Тварини

1. В цій місцевості відсутні бездомні тварини
2. Тварини не забруднюють місцевість
3. Місце облаштоване для виходу домашніх тварин
4. Господарі під час виходу прибирають за домашніми тваринами
5. Запроваджено правило дотримання дистанції від будинку при годуванні мешканцями і мешканками диких птахів

Елементи небезпеки (поле видимості, ізоляція, місця можливих нападів, передбачене пересування, можливі місця для переховування тощо)

1. Можна побачити те, що знаходиться попереду
2. Поле огляду відкрите і не закривається гострими кутами, стіною, куцями, рекламними щитами іншими перешкодами
3. Є (видно) камери стеження
4. Є поруч місце, де можна отримати допомогу
5. Територія патрулюється
6. Є тривожні кнопки
7. Відсутні місця, де можна сховатися

8. Відсутні місця, де відчуваєш себе некомфортно, в небезпеці
9. Відсутнє сміття навколо
10. Відсутні сліди вандалізму навколо
11. Відсутні розбиті речі навколо
12. Можна бачити і чути людей навколо і вони бачать і чують вас
13. Поблизу є місця, де можна розраховувати на допомогу, окрім державних закладів, відповідальних за надання різного роду допомоги постраждалим (кризовий центр, церква, мечеть, синагога тощо)
14. Потенційним кривдникам складно передбачити маршрут пересування людини
15. Є місця, де можна сховатися від потенційних кривдників непомітно
16. Місця, які мають бути закриті, огорожені чи зачинені, закриті, огорожені чи зачинені
17. Потенційні кривдники можуть зникнути з цього місця швидко і непомітно
18. Місце не виглядає покинутим
19. Об'єкт відкритий 24 години на добу (Для: Автостоянка АЗС Вокзал Готель Медичний заклад Промисловий об'єкт)

Наслідки агресії рф (замінування, руйнування, пошкодження, ризику)

1. До найближчого укриття менше 500 м
2. До укриття є показники (стрілки, знаки тощо)*
3. Об'єкт знаходиться в прифронтовій зоні (дістає балістична зброя)
4. Встановлені звукові сповіщення про тривогу, звук чути на об'єкті
5. Звукові сповіщення про тривогу дублюються англійською мовою (Для: Вокзал Готель)
6. Поруч є місця, куди було потрапляння бойових снарядів (будівлі)
7. Поруч є місця, куди було потрапляння бойових снарядів (земля)
8. Поруч є зруйновані чи напівзруйновані будівлі
9. Встановлені попереджувальні таблиці (наприклад, обережно заміновано, прохід заборонено тощо)
10. Біля будівель, які ремонтуються/реставруються, облаштоване рихтовання
11. Біля будівель, які ремонтуються/реставруються, є система безпеки (відеоспостереження та ін.)
12. Зруйнований, покинутий, пошкоджений об'єкт знаходиться під охороною (Для: Зруйнований, покинутий, пошкоджений об'єкт)

Укриття

1. Відповідає вимогам ДБН В.2.2-5:2023 "Захисні споруди цивільного захисту"
https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3225773063500990463?doc_type=2

Зелені насадження

1. Відсутні аварійні, повалені дерева, а також дерева та інші зелені насадження, що потребують обрізування
2. Відсутні рослини, які можуть бути небезпечними для людей, які страждають на алергію
3. Наявна інформація про рослини, які можуть викликати алергію (Для: Парк)
4. Відсутні карантинні рослини
5. Відсутні інвазійні рослини
6. Зелені насадження забезпечують затінок в літню пору
7. Простір зонований на типи скошування для ділянок
8. Використовуються різні види скошування (високо-середньо-низько інтенсивне)
9. Присутні елементи вертикального озеленення
10. Використовується біоценотичне скошування (луки-різнотрав'я, екологічні коридори, пустирі, дорожні смуги, інше)

Екологія

1. Вимірювався рівень радіації (періодично) до повномасштабного вторгнення
2. Вимірюється рівень радіації (періодично) після початку повномасштабного вторгнення
3. Вимірювались інші показники якості повітря/води до повномасштабного вторгнення
4. Вимірюються інші показники якості повітря/води після початку повномасштабного вторгнення
5. Систематично робляться заміри якості забруднення ґрунту
6. Систематично робляться заміри якості забруднення води водойми, якою користуються в цій локації
7. Поруч нема об'єктів, які можуть нанести шкоду екології
8. Інформація про стан екології розміщена у відкритому доступі

Комфорт

1. Оздоблювальні матеріали, текстура, кольори, позначки і символи покращують почуття безпеки

2. Достатньо місць, де можна посидіти і відпочити (для: Вокзал Вулиця Зупинка транспорту Парк Площа)
3. Людям у взутті на підборах зручно йти по покриттю
4. Передбачене охолодження у гарячу пору (Для: Зупинка транспорту)
5. Передбачене укриття від дощу і вітру (Для: Зупинка транспорту)

Загальні коментарі

1. Відсутні стихійні паркування, які перешкоджають проїзду служб екстреної допомоги (наприклад, пожежній чи швидкій допомозі)
2. Відсутні стихійні паркування, які перешкоджають проходу пішоходів, проїзду людей на колісних кріслах, людям з валізами, дитячими візочками тощо
3. Відстань до громадських вбиралень менше 700 м
4. Громадські вбиральні розміщені у безпечному місці (для: Автостоянка АЗС Вокзал Парк Площа)
5. Відстань до смітника менше 60 м